

Katarzyna Magdalena Podłowska

Wydział Zarządzania, Politechnika Wroclawska, Wroclaw, Polska, e-mail: 255682@student.pwr.edu.pl

Środowisko a ubezpieczenia ekologiczne: wybrane zagadnienia

The environment and ecological insurance: selected issues

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie wybranych zagadnień dotyczących ewolucji świadomości obywateli świata wobec ochrony środowiska i klimatu na przestrzeni lat oraz nowego produktu – ubezpieczenia ekologicznego. Ubezpieczenia tego typu, starają się w obecnym zakresie funkcjonowania zminimalizować ewentualne szkody i straty wyrządzone środowisku przez działalność człowieka. Ubezpieczenia ekologiczne mają przyczynić się do zmniejszenia zużycia energii elektrycznej, emisji gazów cieplarnianych, zasobów naturalnych, wytwarzania odpadów i zanieczyszczeń, z jednoczesnym ograniczeniem stosowania paliw kopalnych. Są to nowe instrumenty również w ujęciu gospodarczym, które same ulegają zmianom dostosowując się do nowych rozwiązań technologicznych, szybko rozwijającej się wiedzy i nowych rozwiązań prawnych w przepisach krajowych i Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: ubezpieczenie, ekologia, odnowa.

WPROWADZENIE

„Każdy i każda z nas może działać na rzecz klimatu i przyrody. Dołącz do nas, bo tylko razem możemy skutecznie działać na rzecz zmian, które uratują naszą wrażliwą planetę.”

Takimi słowami wita nas strona międzynarodowej organizacji pozarządowej „Greenpeace” (Perkowski, 1999), założonej w 1971 roku w Vancouver w Kanadzie, działającej na rzecz ochrony środowiska i posiadającej swoje biura w 55 krajach na całym świecie. Jej podstawowym celem jest zmiana podejścia i zachowania rządów, gospodarki światowej i obywateli świata wobec środowiska naturalnego w celu jego ochrony. Efekt rozpoznawalności i rozgłosu na świecie organizacji Greenpeace jest wynikiem ponad 50 letniej działalności oraz pokojowych protestów charakteryzujących się dużą dawką medialnego szumu i brawurowych akcji różnego rodzaju. Skutkiem prowadzonej działalności organizacji Greenpeace jest bardzo duży wzrost wiedzy i świadomości ekologicznej społeczeństw o skutkach i konsekwencjach braku ochrony środowiska.

ABSTRACT

The article aims to present selected issues regarding the evolution of the global citizens' awareness towards environmental and climate protection over the years and a new product – ecological insurance. This type of insurance is trying to minimize possible environmental damage and losses caused by human activity in the current scope of operation. Ecological insurance contributes to reducing electricity consumption, greenhouse gas emissions, natural resources, waste generation, and pollution while limiting the use of fossil fuels. These are new instruments in economic terms that change, adapt to new technological solutions, and rapidly develop knowledge and new legal solutions in national and European Union regulations.

Keywords: insurance, ecology, regeneration.

Społeczeństwo, które ma znaczący wpływ na świat polityki, co za tym idzie i gospodarki, wymusiło w pierwszej kolejności nowe podejście do spraw, ogólnie nazywanych, klimatycznymi przez takie organizacje jak ONZ czy Unia Europejska. Nacisk na rządy i gospodarkę świata najlepiej obrazują konferencje klimatyczne ONZ COP, które odbywają się od 1995 roku. Unia Europejska również rozpoczęła na szeroką skalę nowelizację prawa unijnego pod kątem ochrony środowiska i klimatu. Jednak pomimo wielu znanych aktywistów między innymi takich jak: Aldo Leopold, Jacques-Yves Cousteau, Gro Harlem Brundtland, David McTaggart, Erin Brockovich, czy Al Gore, sprawy ochrony środowiska i klimatu posuwały się bardzo mozolnie na przód. I tu nastąpiło nowe pokolenie w osobie np. Greta Thunberg, które powiedziało dość marazmowi i opieszałości polityków, rządów, interesom jednostki i wielkich firm. Zaczęli protestować przeciwko zmianom klimatu wynikającym z działalności człowieka. Uzmysłowali dorosłym, że to oni – młode

pokolenie – lada moment będą decydować o świecie, w tym o polityce, i żądają tu i teraz, natychmiastowego podjęcia stanowczych działań dotyczących zmian klimatycznych. Skutek, przyspieszenie i bardzo duży nacisk na kwestie ochrony środowiska i klimatu.

1. ŚRODOWISKO A SOZOLOGIA

Środowisko naturalne (środowisko przyrodnicze) (Puskarz, 2006) do którego należy: budowa geologiczna, rzeźba terenu, klimat, środowisko wodne, ziemia i organizmy, to całokształt ożywionych i nieożywionych składników przyrody, ściśle ze sobą powiązanych. Środowisko przyrodnicze znajduje się w ciągłej interakcji z człowiekiem. Działalność człowieka, szczególnie od rewolucji przemysłowej do dnia dzisiejszego, wpływa na zmiany w środowisku naturalnym, a więc człowiek musi przedsięwziąć działania, których podstawowym celem jest ochrona środowiska.

Sozologia to nauka, o czynnej ochronie środowiska naturalnego, nauka zajmująca się problemami ochrony środowiska, a w szczególności przyczynami i następstwami niekorzystnych zmian w środowisku i zmian wynikających z rozwoju cywilizacji oraz sposobami zapobiegania im i łagodzenia ich skutków. Ochrona środowiska to całokształt działań polegających na zapobieganiu lub/i naprawie wyrządzonych szkód w środowisku naturalnym. Do sposobów ochrony środowiska zaliczamy: racjonalne kształtowanie środowiska, racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi, recykling, przeciwdziałanie zanieczyszczeniom, oraz utrzymywanie i przywracanie elementów przyrodniczych do stanu właściwego (Tłuszcz, 1996).

2. ŚRODOWISKO NATURALNE A GLOBALIZACJA

Żyjemy w czasach rozkwitu globalizacji, tzn. wzrostu współzależności i wzajemnego oddziaływania na siebie państw, firm i ludzi na całym świecie. W dzisiejszych czasach aspekt ochrony środowiska powinien być uwzględniany na równi z ekonomicznymi, społecznymi i politycznymi aspektami globalizacji. Wszystkie działania powinny opierać się o zasadę zrównoważonego rozwoju, czyli na takim modelu gospodarki, który zakłada odpowiednie i świadome kształtowanie gospodarki światowej, celem uzyskania wzrostu gospodarczego, przy jednoczesnej dbałości o środowisko.

Działalność gospodarcza człowieka może powodować wystąpienie różnego typu rodzaju szkód w środowisku. Szkody mogą dotyczyć środowiska: wodnego (rzek, jezior, morza), powietrza lub/i ziemi. W ostatnich miesiącach i latach na łamach prasy, telewizji i Internetu były nagłaśniane małe i duże awarie w różnego typu zakładach, które w znaczący sposób wpłynęły na skażenie środowiska naturalnego, czy to wodnego, czy powietrza, czy ziemi, lub/i wszystkich jednocześnie. W wyniku szkód ludność cywilna, ogół społeczeństwa i gospodarka poniosły i nadal ponoszą znaczące koszty lub/i straty.

3. UBEZPIECZENIE

Według „Wstępu do nauki o ubezpieczeniach” Jana Łazowskiego (Łazowski, 1934), ubezpieczenie jest „urządzeniem gospodarczym zapewniającym pokrycie przyszłych potrzeb

majątkowych, wywołanych u poszczególnych jednostek przez odznaczające się pewną prawidłowością zdarzenie losowe, w drodze rozłożenia ciężaru tego pokrycia na wiele jednostek, którym te same zdarzenia zagrażają”. Zacytowany polski działacz ubezpieczeniowy okresu międzywojennego nakładem Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych opublikował w 1934 roku w Warszawie podręcznik omawiający wszystkie ujęcia ubezpieczeń, w tym gospodarcze, do których zaliczane jest ubezpieczenie ekologiczne. Przez następne lata pojęcie ubezpieczenia ewoluowało i nastąpił podział ubezpieczeń na społeczne i gospodarcze, ta ogólna zasada pozostała. Ubezpieczenie, to umowne zobowiązanie towarzystwa ubezpieczeniowego do wypłaty odszkodowania lub świadczenia określonej usługi wypadek powstania określonych zdarzeń w życiu, zdrowiu lub w mieniu ubezpieczonego, objęte umową sporządzoną na piśmie, za określoną uiszczoną opłatą.

Słownik języka polskiego PWN określa „ubezpieczenie jako umowę zawartą między ubezpieczonym a odpowiednią instytucją w celu otrzymania odszkodowania za straty przewidziane w umowie” (Szymczak, 1988).

Wiedząc jak ważne jest ubezpieczenie wprowadzono produkt – ubezpieczenie ekologiczne. Ubezpieczenie ekologiczne to ubezpieczenie gospodarcze, którego zadaniem jest znaczące ograniczanie emisji gazów cieplarnianych, zużycia energii elektrycznej, wytwarzania odpadów i zanieczyszczeń, mądre korzystanie z zasobów naturalnych oraz obejmuje wyłącznie szkody w środowisku i różne koszty związane z likwidacją takich szkód. Taka definicja ubezpieczenia ekologicznego w moim mniemaniu całościowo ujmuje złożoność i zakres działania tych polis.

Słownik ubezpieczeniowy wyjaśnia „ubezpieczenie to umowny obowiązek dokonania świadczenia przez ubezpieczyciela na rzecz ubezpieczonego na wypadek powstania zdarzeń określonych w umowie” (Grabiec, 2022).

Firmy ubezpieczeniowe w Polsce tworząc ubezpieczenie ekologiczne wyszły naprzeciw potrzebom podmiotom gospodarczym oraz ich pracownikom. Oferowany produkt, zwany jest polisą ubezpieczeniową. W przypadku dużych tzw. zdarzeń ekologicznych tylko koszt usunięcia zanieczyszczenia i przywrócenie środowiska do stanu pierwotnego to w większości przypadków bardzo duży wydatek rzędu milionów złotych. Jeśli do tego doliczymy usunięcie awarii, która doprowadziła do zanieczyszczenia i zaspokojenie roszczeń osób trzecich kwota rośnie znacząco. Najlepszym rozwiązaniem jest dobrowolne ubezpieczenie przedsiębiorstwa oraz pracowników przed konsekwencjami takowego zdarzenia. Ubezpieczenia powinny być rozpatrywane indywidualnie i „skrojone na miarę” dla danego ubezpieczonego podmiotu.

W ślad za dotychczasowymi rozwiązaniami świat, a szczególnie Unia Europejska, poszła dalej uchwalając w 2006 roku dyrektywę ujętą w rozporządzeniu (WE) Nr 166/2006 w sprawie o ustanowieniu Europejskiego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń (Parlament Europejski, 2006). W całej unii wszystkie podmioty gospodarcze, które spełniają

wymóg zawarty w dyrektywie, a co za tym idzie, mają znaczący wpływ na wytwarzanie i transfer zanieczyszczeń mają obowiązek sporządzania i przekazywania informacji do Krajowego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń o uwolnieniu i transferach tychże zanieczyszczeń. Krajowy RUI TZ sporządza i przekazuje zbiorczą informację do Europejskiego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń. Rejestr ten ma na celu umożliwienie społeczeństwu unii europejskiej dostęp do informacji o stanie środowiska i ułatwienie mu udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących środowiska.

Następnym krokiem Unii Europejskiej było uchwalenie dyrektywy Nr 2008/98/WE (Parlament Europejski, 2008) w sprawie odpadów, która zawiera ramy prawne dotyczące przetwarzania odpadów oraz ogólnie mówiąc zasady ich gospodarowania. Skutkiem rozporządzenia jest stworzenie krajowej bazy danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami tzw. rejestr BDO. Każdy podmiot w wyniku działalności gospodarczej jest wytwórcą odpadów, które należy zgodnie z obowiązkowo wydanymi decyzjami zagospodarować. Rejestr BDO jest rejestrem wszystkich podmiotów gospodarczych z wykazem jakie ilości i rodzaje odpadów (kod odpadu) wytwarza, zbiera, przetwarza lub unieszkodliwia.

Cytując stare powiedzenie „W miarę jedzenia rośnie apetyt”, tak też, w 2014 roku Unia Europejska uchwała ogólnoeuropejską dyrektywę Nr 2014/95/EU (Parlament Europejski, 2014) o raportowaniu niefinansowym dużych przedsiębiorstw i grup kapitałowych. Jednym z głównych obowiązkowych elementów raportowania niefinansowego jest obliczenie i raportowanie wskaźnika związanego z emisjami gazów cieplarnianych zwanych potocznie „śladem węglowym”. Ślad węglowy to nic innego tylko suma emisji gazów cieplarnianych całego przedsiębiorstwa w danym roku ze wszystkich związanych z jego działalnością źródeł. W Polsce ten obowiązek wejdzie już w życie w 2024 roku dla dużych podmiotów gospodarczych tj. zatrudniających więcej niż 500 pracowników. A w 2025 roku dla podmiotów zatrudniających więcej niż 250 pracowników, a w 2026 roku obejmie małe i średnie podmioty gospodarcze. Należy pamiętać, że większość podmiotów gospodarczych jest objęte obowiązkiem stosowania postępowania administracyjnego, zwanego przetargiem publicznym, dotyczącego nabycia dostaw, świadczenia usług lub wykonania robót (budowlanych) oraz że, małe i średnie przedsiębiorstwa swoją działalność opierają głównie na umowach zawartych w wyniku wygrania takowych przetargów. Mając na uwadze powyższe, należy założyć, że obowiązek obliczania i raportowania „śladu węglowego” będzie w bardzo szybkim czasie jednym z obowiązkowych parametrów wpływających na ocenę danego podmiotu gospodarczego. Nie wygra przetargu ten podmiot, kto nie będzie mógł wykazać wartości wskaźnika „śladu węglowego” dla swojej działalności, ponieważ zleceniodawca nie będzie mógł obliczyć później swojego wskaźnika „śladu węglowego”. Ponadto przedsiębiorstwa dbając o swój wizerunek na rynku nie podejmą współpracy z podmiotem, który będzie generował duży „śląd węglowy”, co za tym idzie,

będzie podnosił wartość „śladu węglowego” zleceniodawcy.

Uwzględniając zmiany postrzegania podmiotów gospodarczych przez społeczeństwo oraz postępującą dbałość o wszystkie aspekty ochrony środowiska i klimatu, należy mniemać, że ubezpieczenia środowiskowe powinny ewoluować w większym stopniu w stronę ochrony i zapobiegania, z jednoczesnym nie mniej ważnym elementem likwidacji szkód. Przy sporządzaniu ofert powinny być uwzględniane ogólnie dostępne informacje zawarte w Europejskim Rejestrze Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń (rejestr PRTR), ewidencji podmiotów gospodarczych wytwarzających „śląd węglowy”, bazy danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (rejestr BDO), itd.

PODSUMOWANIE

Mała popularność ubezpieczenia ekologicznego będzie z biegiem najbliższych 5–10 lat odchodzić w zapomnienie. Na rynek pracy wejdzie „nowe pokolenie”, które będzie świadomie działać w bardzo szerokim spektrum na rzecz ochrony środowiska i klimatu, i nie będzie się bać korzystać z ubezpieczenia ekologicznego, z instrumentu o szerokim wachlarzu możliwości. Będzie to społeczeństwo, które będzie posiadało wiedzę, bieżące informacje i umiejętności interpretowania danych o stanie ochrony środowiska dostarczanych przez choćby Europejski Rejestr Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń, rejestr BDO czy ewidencję podmiotów wytwarzających „śląd węglowy”. Społeczeństwo dla których środowisko naturalne będzie na równi ważne jak i nie ważniejsze od aspektów ekonomicznych. Będzie to społeczeństwo dla których środowisko będzie postrzegane jako zdrowie, życie i przyszłość. Społeczeństwo, które będzie świadome w swoich wyborach społecznych, gospodarczych i politycznych. Społeczeństwo nowych możliwości.

LITERATURA

- Grabiec, R. (2022). *Ubezpieczenia w teorii i praktyce*. Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej.
- Łazowski, J. (1934). *Wstęp do nauki o ubezpieczeniach*. Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych.
- Parlament Europejski. (2006). *Rozporządzenie (WE) nr 166/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 stycznia 2006 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń i zmieniające dyrektywę Rady 91/689/EWG i 96/61/WE (Tekst mający znaczenie dla EOG)*. EUR-lex. <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/166/oj>
- Parlament Europejski. (2008). *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy*. EUR-lex. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/98/oj>
- Parlament Europejski. (2014). *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy*. EUR-lex. <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj>
- Perkowski, T. (1999). *Wojownicy tęczy. Historia GreenPeace'u*. Zielone Brygady.
- Puskarz, J. (2006). *Geografia. Encyklopedia szkolna*. Wydawnictwo WSiP.
- Szymczak, M. (1988). *Słownik Języka Polskiego*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Thuszczek H., S. A. (1996). *Słownik szkolny - ekologia*. Wydawnictwo WSiP.